

1 Primò, necessarium est dicere tempus esse præfinitum, quo elapso spirant edicta, & literæ excommunicatorie. Ratio, quia talia edicta non habent vim perpetuæ constitutionis, eo quòd nec tali animo fiunt, nec fiunt semper à perionis potestate condendi leges habentibus. Item, quia cum modus procedendi per edicta, sit per viam inquisitionis, & iustitiæ, & quasi armis, id est, excommunicatione, suavis Ecclesiæ gubernatio postulat, ne semper hac via procedatur, sed aliquibus anni temporibus, & ideo singulis annis renouantur.

2 Secundò, spatium temporis, quo durant, colligendum est ex prudentis arbitrio, penlata intentione præcipientis, & effectu ad quem eduntur. Vnde fit, vt que eduntur in visitatione populorum, durabunt quandiu visitatio populi durat, & finita populi visitatione, cessabit obligatio edicti. Ratio, quia animus visitationis, est per edictum constringere ad denunciandum, vt sic perfectæ visitationis munus obeat, & munus visitationis in vnoquoque populo certo tempore peribit: ergo, quandiu durat visitatio alicuius populi, durabit in illo edictum, & quando sigillatim visitantur parochiæ alicuius vrbis, & in vnaquaque dum visitatur, legitur edictum, durabit in vnaquaque parochia delicti obligatio, quandiu illius parochiæ visitatio durat. Ratio, quia hæc se habet instar visitationis singulorum oppidorum: ergo, sicut in vnoquoque oppido durat, dum illius visitatio durat, ita in vnaquaque parochia, &c. sic etiam alij docti iuniores. Excipienda tamen sunt edicta Inquisitorum, que durant vsque ad promulgationem aliorum edictorum, quia sic declaratum est ab ipsis Inquisitoribus, quia cum semper ipsi sint exercentes inquisitionem delictorum contra fidem, & ad eum finem his edictis vtantur, iuste volunt, vt semper suam vim habeant. Ita expressè Auila de censuris, 2. parti, cap. 5. dub. 5. conclus. 3.

4 Tertiò, edicta que publicantur in Quadragesima, durant toto tempore destinato ad confessiones faciendas, & quia hoc tempus communiter solet dari vsque ad Pentecostem, ideo ad summum vsque tunc durant. Ratio, quia edicta illa ordinantur ad delicta purganda, vt sic disponantur homines ad confitendum, prout tunc iubet sancta Ecclesia: ergo durant toto tempore confessionibus destinato. Sic etiam prædicti iuniores.

5 Quartò, edicta, que aliis temporibus publicantur, durant ad summum per duos menses. Ratio, quia hoc videtur tempus rationale. Sic etiam iidem.

6 Quintò, literæ excommunicatorie ad partis petitionem edite, vt sibi aliquid restituantur, &c. durant tempore quòd in illis præfigitur ad faciendum contenta in illis. v. g. iubent, vt qui id habuerit, vel sciuerit, restituat, vel denunciet intra octo dies, tales literæ durabunt octo diebus, quare transactis illis octo diebus, non habebunt vim: qui autem intra illos octo dies sciuerint, etiam si in ultimo die comprehenderentur in illis literis, sed habebit octo dies numerandos à die scientiæ ad explendum, quod literis præcipitur: alius incurret excommunicationem, quia illi octo dies conceduntur, vt possit doctos consulere quid teneatur facere. Hæc etiam alij docti iuniores Magistri.

7 Sed nunquid, qui delicta non denunciavit tem-

porè in edicto contento, teneatur ad denunciandum transacto tempore, quo edictum obligat? Nauar. Lat. cap. 25. num. 46. Hispan. additiue ad num. 33. capit. 25. asserit ad denunciandum teneri transacto tempore, quam citò commode potest, & probat ex cap. cum delictus de dole, & conum. Item, quod edictor, qui termino præfixo non soluit hoc debet, teneatur quam citissime potest.

At dicendum est quando intra tempus, quo edictum obligat, conicius edicti non paruit illi, & sic incurrit excommunicationem, teneatur transacto tempore edicti parere. Ratio, quia adhuc ille manet in peccato inobedientiæ, & potest obedire præcepto sibi iuste imposito: ergo teneatur. Patet etiam ex Nauarri ratione, quia iam istud est velut superiori debitum ratione edicti, scilicet parere: ergo si termino præfixo non soluit hoc debetum, tenebitur etiam eo transacto; & sic se explicat Nauar. in ea additiue, dicens, quando incidit in peccatum inobedientiæ contra edictum. Similiter, quando excommunicatio lata est contra non resistentem intra certum tempus, si quis tunc non sit soluendo, non incurrit, at incurrit postea quando sit soluendo, nisi restituit, quia excommunicatio quoad hunc semper durat. Sic Sotus 4. dist. 22. quest. 1. art. 2. vers. secundo si restituit, at verò quando non incidit in peccatum inobedientiæ contra edictum, quia scilicet, vel tunc ignorauit delictum denunciandum, vel non fuit conicius edicti, tunc transacto tempore, quo edicta, vel alie literæ excommunicationis obligant, non teneatur denunciare virtute edicti, vel illarum literarum, & sic non denuncians non incidit excommunicationem; sed iudicandum est, an teneatur denunciare secundum regulas iuris naturæ, ac si edictum non esset. Probatur, quia quando iste sciuit, iam edictum non obligabat: ergo non constringitur ad aliquid virtute edicti, sed ac si non esset, est essendum, & in hoc casu non loquitur Nauar. vt ipse se explicat. Hæc docti iuniores à me consulti.

D V B I V M XXVI.

An erret indices precipiendo generaliter in edictis malefactores denunciari.

Circa hoc variæ sunt sententiæ. Prima tenet, quòd mandata generalia, quibus sub excommunicatione præcipitur aliquos delinquentes, vt qui tale admiserit furum, denunciari, non sunt approbanda, eo quòd dant ignorantibus occasionem errandi, nisi explicentur intentionem esse, quòd denunciari solum, in casu, quo aliter nolunt restituere, cum possint. Ita Sotus membr. 2. quest. 6. sub finem. paulo ante solutionem ad 3. & potest etiam id probari ex eo quòd visitator peccat, si iuramentum petat de manifestandis sibi delictis, nisi expressè excipiat secreta, vt patet ex cap. qualiter 1. de accusa, & fatetur Nauar. cap. inter verba, corol. 49. num. 584. de quo latius infra.

Secunda sententia probabilior, ait, talia mandata esse licita, nec præbere errandi ansam, quia sunt intelligenda iuxta iuris dispositionem. Item, quia receptum est ita promulgari edicta generali Ecclesiæ consuetudine, nec oppositum iure aliquo cauetur. Ita tenet Bañez 2. 2. quest. 33. art. 8. dub. 2. ad 7.

ad 7. Nauar. cap. 18. num. 40. & cap. inter verba, corol. 52. n. 590. & 591. Idem tenet Caiet. opus. 17. respon. respon. 1. vers. ad 1. vbi dicit non peccare iudicem generaliter interrogantem de sociis, cum de aliquibus possit interrogare, & de aliquibus non, modò intra iuris metas intelligat. Et ad argumentum respondet Nauar. disparem esse rationem, quia illud de visitatore cauetur de cap. qualiter, at de edictis nullo iure cauetur.

D V B I V M XXVII.

Quid sit discrimen inter eum, qui respondet ad edicta vt testis, & inter eum, qui vt denunciator.

1 Primò dico differentiam esse, nam respondens vt denunciator, teneatur probare, & si in probatione deficiat, subicitur poenæ. Vnde si non potest probare, non teneatur denunciare Prælato vt iudici. At respondens vt testis, non teneatur probare, & ideo defectu probationum non excusatur. Sic colligitur ex cap. plerumque 2. quest. 3. & cap. si tantum 6. quest. 2. & cap. si sacerdos, de offic. ordinar. & ita tenent plures, vt dixi supra dub. 14. conclus. 3.

2 Secundò dico, quòd quando delicta probanda sunt contra bonum commune, vel contra tertiam personam, dicitur denunciator posse probare delictum, si habeat alium testem legitimum, & integrum, quia in his casibus datur accusatio fiscali, vel parti lætæ, & ipse denunciator inducitur vt testis, & cum alio facit probationem, & idem est quando denunciatio fit ad effectum poenitentiar, & emenda Nauar. corol. 6. num. 779.

3 Tertiò dico, ex multis colligi posse quando quis vocetur per edicta vt denunciator, vel vt testis. Primò ex verbis edicti, si dicitur quòd denunciet, intelligitur vt denunciator: si dicitur quòd testificetur, intelligitur vt testis: si dicitur per verba generalia, scilicet, vt manifestent, vtrumque intelligi potest. Vnde intentio colligitur ex materia super qua datur edictum, & ex modo procedendi: si sit enim in causa ciuili, vel criminali incepta, vocantur vt testes, & talis potest esse materia, vt quamuis in edicto dicatur denunciare, intelligatur testificari, & est contra. Ita Nauar. d. corol. 6. num. 781.

Vltimò dico, quòd ex vsu & praxi constat modò indices velle, vt quacumque via manifestentur delicta, & nullo modo velle cogere denunciantes ad probandum. Vnde quamuis verba aliter sonent, rebus magis credendum est, quam verbis, teste Nauarro ibi, sic quidam docti iuniores in suis scriptis.

C A P V T III.

De inquisitione.

Nequam ad specialia dubia de inquisitione descendam, oportet pertractare aliqua præambula requisita ad istam materiam de denunciatione, & accusatione, deinde ad specialia de inquisitione veniemus.

S V M M A R I V M.

D V B I. Quid dicantur crimina minoræ, graviora, & enormia.

2. Que crimina dicantur esse contra rempublicam, & in damnationem commune.
3. Quid & quomplex sit publicum, & notorium, & famosum, & manifestum, & occultum.
4. Quid sit infamia secundum ius, & quomplex.
5. Quo pacto incurratur infamia factis, qui sit eius effectus, & quomodo possit tolli.
6. Quo pacto iuris infamia incurratur, & quomodo tollatur.
7. Quid sit purgatio canonica, & quando sit necessaria.
8. Quid sit causa iudicialis, & quomplex.
9. Quid & quomplex sit sententia iudicialis.
10. Que dicatur sententia iusta, vel iniusta, que valida, & que nulla.
11. Quid sit procedere in iudicio simpliciter, & de plano sine figura, & strepitu.
12. Que probatio in iudicio sit sufficientis.
13. An confessio iudicialis facta ab ipso reo valeat pro sufficienti probatione.
14. Que sint indicia sufficientia ad probationem satisfactam.
15. An sufficiat vnum indicium ad procedendum in iudicio, vel sint necessaria plura, maxime ad torquendum.
16. Quid & quomplex sit inquisitio.
17. An necessarium sit ad inquisitionem de aliquo delicto faciendam procedere infamiam, vel sit sine indicia.
18. An sit de iure naturali, & diuino, vt ad inquisitionem non procedatur absque infamia.
19. An sint aliqui casus excepti in iure, in quibus non sit necessarium procedere infamiam ad inquisitionem.
20. An ubi delictum est notorium, peccator verò occultus, vt si inueniatur homo mortuus, & ignoretur à quo possit index inquirere quis fecerit.
21. Verum è contra quando persona diffamata est, & conuicta de vno crimine, possit interrogari de aliis criminibus occultis, de quibus non est vlla infamia.
22. An conuictus de vno crimine possit iure interrogari de sociis occultis, qui nulla laborant infamia.
23. An in peccato contra naturam liceat interrogare de socio occulto, vt in Solomia, sicut in vitis, qua sunt contra bonum commune.
24. An indices interrogantes socios criminum peccati, socios (inquam) contra quos non habent probata infamiam.
25. An inquisitio contra Religiosos possit fieri absque infamia.
26. An sufficiat infamia orta, postquam reus in carcere detentus est ad inquirendum? & an ex simplici infamia informatione possit index procedere ad inquirendum, vel sit necessarium infamiam prius esse iudice probatam.
27. An in omnibus delictis possit inquisitio fieri, & an heres possit in sua familia inquirere.
28. An aliquo casu teneatur reus se proderè ad mandata, vel edicta generalia iudicis.
29. An quotiescumque reus interrogatur à iudice iudicè de proprio delicto, teneatur reus proprium delictum fateri.
30. An reus rogatus de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis, in quibus non requiritur tanta solemnitas ad inquirendum, teneatur suum crimen, scilicet hæresim proderè, maxime si crimen sit notorium.

suspicio apud honestos viros: nec fas est apud solum iudicem remanere, & tenet probabilior opinio. *cap. omnibus*, in his casibus quando probatio sufficiens deficit, est reco indicenda purgatio, & si legitime pergit, debet iudex eum liberare a pœna, & infamia, & denunciare ipsum esse hominem boni testimonij, nam hic est effectus purgationis rite factæ, *cap. ex uariis, de purg.*

4. Tercio nota, quando homo cui indicata est purgatio, non recte eam perficit, sed in ipsa deficit; tunc est puniendus, sed non eodem modo in omnibus casibus; nam si proceditur contra ipsum, maior pœna est illi infligenda, *cap. de hoc, & cap. infirmation, de simon, cap. cum P. de accusat. si proceditur (inquam) via accusationis; quando vero proceditur via inquisitionis, vel denunciationis, vel iudex ex officio prosequitur infamiam, mitior est infligenda pœna, scilicet arbitraria, *cap. significasti, de adulter, cap. accedens, de accusat. & ibi Panorm. & Host. Syluest. & alij summisse verbo purgatio. D. Anton. 3. p. tit. 9. cap. 10. ex quibus delumpta sunt dicta de purgatione.**

De causa & sententia iudiciali.

DVBIVM VIII.

Quid sit causa iudicialis, & quonuplex.

1. Respondetur primò. Causa iudicis dicitur illa materia, & origo alicuius negotij, quæ nonnisi est patefacta discussione & examine, & ista, quæ causa dicitur, quando proponitur in iudicio, dum discutitur, dicitur iudicium; & cum definitur, dicitur iudicia.

2. Secundo causa iudicialis est duplex, scilicet Ecclesiastica, quæ ad iudicem Ecclesiasticum pertinet, vel quia crimen est Ecclesiasticum, vel quia persona est Ecclesiastica: & altera est secularis, quæ scilicet ad iudicem seculares pertinet. Vtraque causa est triplex. Prima est civilis, quando agitur de re aliqua pecuniaria ad vindicationem eius, aut damni, vel interesse satisfactionem, *ex cap. super prudentiam, 12. quest. 2.* Altera est criminalis, quando agitur de aliquo crimine directè ad eius punitionem publicam, & tunc causa est criminalis, & criminaliter proceditur. Et nota, quod non tantum criminalis dicitur, quando pœna est corporis, sed quando pœna etiam est pecuniaria, & non applicatur alicui per modum satisfactionis damni, & interesse, sed applicatur sisco per modum pœnæ, & vindictæ publicæ, ita ut per pœnam pecuniariam vindicta publica intendatur, *cap. fratris nostri 16. quest. 1.* Alia causa est, quæ mixta dicitur, quia partim est criminalis, & partim civilis, quæ est quando agitur de aliquo crimine non criminaliter, sed civiliter; quia non proceditur ad vindictam publicam, sed ad satisfactionem, & recompensationem damni, & iniuriæ in bonis temporalibus, *cap. tuus, de procurator.*

3. Tercio nota, in causis quædam esse, quæ fauorabiles dicuntur, & sunt illæ, in quibus in dubio quantum fieri possit est indicandum in fauorem ipsarum, ut sunt causa matrimonij, libertatis, dotis, & testamenti, *cap. duobus, de re iudic.* Iste quatuor causæ præ aliis, quæ communiter aguntur inter partes, habent hoc speciale privilegium. Sicut & alij summisse verbo causa.

DVBIVM IX.

Quid, & quonuplex sit sententia iudicialis.

1. Respondetur primò, sententia iudicis est applicatio iuris ad particulare factum, & hæc sententia aliquando dicitur sententia iuris. Quod contingit quando aliqui superior, qui habet auctoritatem condendi leges, facit aliquod statutum super aliqua causa, vel negotio terminando, & facit id in modum perpetuæ constitutionis, & determinando factum simul constituit ius. Dicitur etiam sententia hominis, & hoc est, quod communiter contingit, quando iudex iudicat inter partes determinando, & definiendo causam in odium alicuius mali perpetrati, & hæc solet a multis sic defini: *Est definitio iudicialis controuersus finem imponens, a competenti iudice pronuntiata, continensque absolutionem, vel condemnationem. l. ff. de sent. & re iudic. & cap. 2. eod. tit.*

2. Secundo nota, quod sententia iudicialis, vna est interloquutoria, altera definitiva. Illa quæ datur non super causa principali, sed super aliis questionibus, quæ mouentur inter principium, & finem litis, ut de teste aliquo accipiendo, vel de danda aliqua dilatione: at vocatur sic, quia sola loquutione dari potest, sine scripturæ solemnitate, nam quamuis debeat redigi in scriptis, non tamen est necessarium, ut de scripto proferatur, *cap. significasti, de testib. cap. quod ad consultationem, de sentent. & re iudic.* Solet etiam vocari sententia interloquutoria, omne præceptum ad causam pertinens, factum per iudicem, vel per nuncium eius. Ratio, quia omnis vox iudicis ad causam faciens potest dici sententia largè, & sic cum non determinet causam principalem, dicitur interloquutoria sententia, & in hoc sensu, & propter hanc rationem excommunicatio dicitur sententia interloquutoria: nam quamuis propter, & in rigore excommunicatio, nec interdictum, non sunt sententia, nec in statutis nomine sententia intelligitur, excommunicatio, quia non impedit finem cause, quod est proprium sententiæ, sed potius quædam pœna, & censura est; at largè dicitur sententia interloquutoria; colligitur ex glossa *amb. de heretic. & glossa 2. q. 6. §. definitiva.*

3. Tercio nota, quod sententia definitiva dicitur, quia principalis questio & causa diffinitur, & habet plures conditiones requiritas ad eius integritatem, scilicet ut sit condemnatoria, vel absolutoria, quod sit pura, quod sit iusta, quod detur sedendo, non stando, quod recitetur in scriptis, presentibus partibus, vel citatis, quod proferatur a iudice, qui ipsam dat, nisi sit Prælati, vel illustris, quod proferatur loco publico, & honesto, & die. Hæc & alia requiruntur, quæ ad iuris peritos pertinent.

4. Quarto nota aliquos esse casus, in quibus non est necessarium sententiam dari, vel proferri in scriptis. Primò, quando cause sunt breues, præcipue vilium personarum. Secundo, quando Episcopus est, qui iudicat, & inter clericos suos. Item, quando Papa per se pronunciat. Item, quando Præfes deposito officio, consentitur de administratione. Item, quando procedit de consensu partium, & in omnibus casibus, in quibus secundum ius procedit de plano, & sine strepitu iudicij.

iudicij. De quibus omnibus consule summisse verbo sententia; ex quibus hæc delumpta sunt.

DVBIVM X.

Quæ dicitur sententia iusta, vel iniusta? quæ valida, & quæ nulla.

1. Respondetur primò: Sententia iusta dicitur, quæ datur a competenti iudicè ob causam sufficientem, seruato ordine iuris ad bonum, & iustum finem; iniusta vero dicitur illa quæ alicui defectum patitur: & quia defectus possunt esse plures, & gradus iniustitiæ diuersi, ideo sententia iniusta, est triplex. Vna, quæ est iniusta iniustitia extrinseca, & accidentaliter ad ipsam sententiam, & sic licet iniusta, est valida tam in foro exteriori, quam conscientiæ, ut quando est iniusta tantum ex defectu intentionis iudicij, vel alicuius solemnitate accidentalis, ut quod sententia non feratur sub conditione, ut prius agatur de possessione, quàm de proprietate, vel quando non continet expressè absolutionem, vel condemnationem, sed per verba æquipollentia, *cap. biduum, 2. quest. 6. & cap. in his, de verb. signific. Alia vero est sententia iniusta, cui aliquid substantiale, & intrinsecum deficit; at in foro exteriori valet, & quantum ad plura, etiam in foro conscientiæ obligat, quoad non cessatur, & reuocatur in iudicio. Et ratio quod valet, est, quia eius iniustitia quodammodo later, & error, & defectus, quia non est manifestus, toleratur: & ob hanc causam præsumitur pro ipsa sententia, & valet, v.g. quando causa, in cuius fauorem iudicauerit, erat iniusta, quando probatio non erat sufficiens, quando culpa non tam grauem pœnam merebatur: effectus huius sententiæ, est obligari in foro exteriori, & ob id ius præcipit, illi parere, donec per aliam sententiam reuocetur. Item in foro conscientiæ, licet non in omnibus, tamen in pluribus, tenetur homo illi parere, ad euitandum scandalum. Et de hæc sententia dicitur, quod licet sit iniusta: at iudex inferior ordinarius, cui committitur a delegato, & etiam minister, cui committitur a iudice, tenetur illam exequi. Hæc habentur in *cap. cum inter, de sentent. & re iudic. cap. 1. re iudicata. ff. de reg. iur. & cap. 1. 11. quest. 3.* & habetur ex D. Thoma 2. 2. quest. 64. artic. 6. ubi dicit esse obediendum sententiæ iniustæ, quando non continet manifestam iniustitiam, vel intolerabilem errorem, & soto de sigillo, memb. 3. quest. 1. ubi latè contra multos probat talem sententiam non obligare in conscientia, nisi ob scandalum.*

2. Alia sententia iniusta est, cui aliquid substantiale deficit, tamen tam clarè, & apertè, ut merito nec in foro conscientiæ, nec in exteriori aliquid valet. Et hæc est, quæ dicitur nulla, & est omnis illa, quæ continet manifestam iniustitiam, vel intolerabilem errorem, & hæc non indiget appellatione, nec ut ordine iudiciario reuocetur, sed solum, ut de nullitate constet, ne concipiant scandalum, qui illam nouerunt. *cap. inter ceteras, de sentent. & re iudic. cap. per tuas, de sentent. excomm. v. g. quando lata est contra leges & canones, cap. 1. de sentent. & re iudic. cap. ei, qui appellat, 2. quest. 6.* Item si sententia condemnat hominem propter factum licitum, vel damnat ad faciendum aliqui inhonestum, & impossibile, tunc si hoc exprimitur

in ipsa sententia, est nulla: at si in sententia explicatur factum illicitum, quia per fallos testes, & malitiam iudicis fuit illi impositum, tunc non continet errorem ipsa sententia: & si non appellat, transit in rem iudicatam, quia valet, dicitur *cap. per tuas, & ibi glossa cap. ei, qui appellat, 2. quest. 6.* Item, quando sententia lata est post appellationem legitimam, de qua constat, est nulla, *d. cap. per tuas.* Item, si non continet condemnationem, vel absolutionem, cum sit definitiva, *d. cap. ei, qui appellat,* item, quando sententia proferatur ab eo, quem constat non esse iudicem, ut si ordinarius serat sententiam contra exemplum, *cap. nullus, de paroch. Item, quando iudex est suspensus, excommunicatus, vel interdictus, & simul denunciatus, cap. audiamus, 2. quest. 1.* Item, quando datur contra legitimam privilegia, *cap. quando de privileg. Item, quando sententia datur contra ordinem iuris, qui est de substantia iudicij, & de quo si deficit statutum, est in iure vt sententia sit nulla. Hos casus referunt glossa cap. inter ceteras, de sentent. & re iud. & cap. per tuas, de sent. excommunic. & cap. statumus, eodem tit. in 6. Syluest. verb. sententia, §. 5. ubi & reliqui summisse. Idem Syluest. verbo iudicium, §. 5. & late excommunicatio. 2. §. 2. & 4. d. 8. Nauar. cap. 27. num. 4. D. Anton. 3. p. tit. 9. cap. 12. & cap. 1. §. 1.*

DVBIVM XI.

Quid sit procedere in iudicio simpliciter, & de plano, sine figura, & strepitu.

1. Respondetur plura esse, quæ de iure nature, & positio in iudicij processu ferenda sunt, quæ late refert D. Anton. 3. p. tit. 9. cap. 16. & summisse verbo litis & verb. libellus. Hoc supposito nota, quod ista verba, simpliciter, & de plano, sine figura & strepitu iudicij, absque ulla iuris solemnitate, aliquando ponuntur simul, aliquando vero seorsum, ut si tantum dicatur, *agatur simpliciter, & de plano.* Quoad hoc ergo, licet sint varis sententiæ, at verius est iuxta mentem D. Anton. probationes in hoc sequentis auctores, quod, *procedere sine figura iudicij, est non seruare formam iudicij indutam a iure civili; sed tantum illam, quæ de iure naturali, & gentium necessaria est, & idem est procedere sine ulla solemnitate iuris. Simpliciter procedere, est procedere remouendo dolosas, & malitiosas pretensiones, & exceptiones, seruando simplicitatem canonicam. Sine strepitu iudicij, est procedere seruatis tantum substantialibus, & remouendo clamorofam garrulitatem partium, & Procuratorum, & Aduocatorum, & omnes cauationes, & dilationes, & exceptiones frustratorias, & superfluum testium multitudinem, & remouendo alia, quæ licet debita sunt, sunt tamen accidentaliter. De plano procedere, dicunt aliqui, esse id, quod proceditur sine strepitu iudicij; ita vt non teneatur iudex sedere pro tribunali, nec in foro, nec in loco publico iudicare, nec seruare alia, quæ sunt de leui solemnitate: alij dicunt esse procedere cognoscendo, ac iudicando veritatem sine solemnitatibus iuris, & non seruato stylo iudiciorum.*

D. Ant. 3. p. tit. 9. cap. 5.

De probatione.

DVBIVM XII.

Quae probatio in iudicio sit sufficiens.

Nota ex Syluest. & alijs verb. probatio in principio, probationem esse rei dubie per aliqua media ostensionem.

Secundo nota, probationes esse in triplici gradu certitudinis, & euidetiae.

Prima conclusio. Quando in causa agitur de utilitate vnius absque damno alterius, tunc minus euidens probatio sufficit, quae non fat esset ubi agitur de damno alterius.

Secunda conclusio. In causis civilibus, quae sunt in detrimentum tertie personae, minus euidens probatio sufficit, quam in causis criminalibus, quae ad punitionem corporalem alicuius ordinantur.

Vltima conclusio. In causis criminalibus requiruntur probationes luce clariores.

Tabien. verbo probatio, num. 5. Falacios Rubios ab legat. in mat. hares. §. 1. 1. Arnil. num. 7. Angel. n. 1. Syluest. quest. 7. Exciipiunt tamen hi duo summilita crimine haereticis, & simoniae, & Iulius Clarus lib. 5. recept. sent. §. in. quest. 20. excipit etiam crimine haereticis, allasinijs, & simoniae; sed Simancas ubi supra, num. 2. citans Oldrad. & Anchar, dicit fortiori ratione hoc habere locum in crimine haereticis, & ita Anton. Gomez ubi supra, plurimos referens, dicit testem oculatum cum semiplena probatione diuersi generis, vt cum iudicijs, non fat esse ad poenam corporalem, licet testis sit omni exceptione maior.

DVBIVM XIII.

An confessio iudicialis facta ab ipso reo valeat pro sufficiens probatione.

Nota primo, quod confessio iudicialis aliquando valet pro sufficienti probatione, & est multo efficacior, quam aliae probationes; & tunc dicitur, nullas esse partes iudicis in consententem, scilicet partes examinatorias, bene tamen condemnatorias.

Secundo nota, in multis casibus confessionem iudicalem non sufficere ad damnandum reum, vt si confessus est propter angustiam tormentorum, vel alicuius carceris, in quo nimis affligebatur, nisi post talem angustiam iam finitam perseueret etiam in confessione, eamque finitum, iam liber a doloribus in loco publico, id est, coram Notario, & alijs confirmat.

Secundo nota, quod licet ad confessionem sponte factam in iudicio non sit necessaria ratificatio; non tamen statim post confessionem est reus condemnandus, sed debet illi signari terminus sufficiens ad suam defensionem.

Tertio nota, quod licet ad confessionem sponte factam in iudicio non sit necessaria ratificatio; non tamen statim post confessionem est reus condemnandus, sed debet illi signari terminus sufficiens ad suam defensionem.

tanda de confessione iudiciali, sed quia ad Iurisperitos spectant, omitto. Coniule Antonium Gomez, & summilita ubi supra, & late Simancas lib. de instit. in nouo, tit. 13. per totum. An vero quando probatio delicti non est integra, possit imponi aliqua poena, dixi supra lib. 3. cap. 1. dub. 1. 2. per totum.

DVBIVM XIV.

Quae sint indicia sufficientia ad probationem faciendam.

Nota iuris indicium, vt est proprium vocabulum quod canonice, vel civilis, est medium quoddam intellectualem veritatem eliciende ex aliqua singulari circumstantia insurgens.

Secundo nota, ad indicium probandum ad minus requiri duos testes iuramento adstrictos, vt notat glossa, & Bart. Bald. Angel. quos refert, & sequitur Sylu. quest. 1. 1. Arnil. n. 1. Tabien. in principio. Anton. Gomez tomo 3. var. cap. 13. num. 18.

Sed dubium est, an indicia violenta, & indubitata, sufficient aliquid ad ferendam sententiam, etiam in criminalibus.

Conterarias sententiam, scilicet, quod nulla indicia, quantumvis indubitata, sufficient, tenent Gandinus, dicens sic tenuisse omnes sapientes Bononiae, Hippol. Felin. Bald. quos refert, & sequitur Gregor. Lop. part. 7. tit. 1. l. 6. vers. dubia. Idem tenent alij innumeri auctores, quos refert, & sequitur Tiraquel. de poen. temper. causa 27. num. 2. 10. & Idem Sarmiento lib. 1. c. 1. cap. 1. n. 8. & probatur, quia hoc requirunt probationes certissimae, & luce clariores: at iudicijs semper subest aliquod dubium, & haec sententia est multo verior.

De tortura.

DVBIVM XV.

An sufficiat vnum indicium ad procedendum in iudicio, vel sint necessaria plura, maxime ad torquendum.

Hic nonnulla de tortura tractada sunt. Sit prima conclusio: Non in quibusuis delictis, sed in grauibus, & atrocibus, quibus imponenda est

pena corporalis grauis, quando contra reum non inuenitur integra probatio, sed semiplena vnus testis integri, vel aliqua indicia, quae aequiualet semiplena probationi, tunc reus potest licite torqueri, nisi alia via veritas extorqueri ab ipso nequeat.

Circa hanc conclusionem nota primo, iudices debere qualitates personarum criminum, & indiciorum pensare; quare senes aliter torqueri oportet, quam iuuenes, timidus, quam fortes, & atrociora crimina fortius, quam leuiora.

Secundo nota, vnum testem omni exceptione maiorem sufficere ad torturam, quando testatur se vidisse factum; sed si tantum testaretur indicium, Syluest. Angel. Arnil. Tabien. verbo indicium, num. citatis, Anton. Gomez n. 18. Item sufficeret dictus vnus testis, nisi reus esset vir bonae famae: si enim talis esset, est necesse, vt alia etiam indicia probentur.

Tertio nota, non statim ubi semiplena probatum est delictum, veniendum esse ad torturam, sed dandam copia reo, & ei concedendam dilationem, vt se defendat. Quod si defecerit reus in defensione, damnandus est tormento, & sententia est reo intimanda, vt appellet, si sibi liberit, & appellatio concedenda, nisi manifeste friuola sit, Simancas plures citans a n. 16 ad 20.

Secunda conclusio. Regulariter ad torturam plura requiruntur indicia; & quae vnus esse tam vehemens vt sufficiat: vt si iuuenis inuentus est cum femina in loco secreti apto ad peccandum, &c. Ita plures Iurisperiti, quos refert, & sequitur Syluest. verb. indicium, quest. 2. Angel. num. 2. Tabien. num. 1. Arnil. num. 2. & patet, quia aliquando vnum indicium valet pro semiplena probatione.

Nota hic, iudicis arbitrio relinqui, an vnum sufficiat indicium, & quae indicia sint sufficientia ad torturam, Syluest. Angel. Tabien. ibi, Arnil. num. 3. Gregor. Lopez l. 26. tit. 1. part. 7. vers. presumptiones, citans Bartol. & Bald. Simancas num. 22.

Tertia conclusio. Solum testimonium eius, qui fuit particeps in crimine, non fat est ad torturam, nisi alia quoque verisimilia indicia vergeant.

